

"ERMENİ SOYKIRIMI" SUÇLAMALARI ALANINDA PARADİGMA DEĞİŞİKLİĞİ - 23.05.2019

Pulat TACAR

Blog No: 31
23.05.2019

Fransa'nın 24 Nisanı Ermeni soykırımını anma günü ilan etmesi, Portekiz parlamentosunun Ermeni soykırımını tanıma kararı, ABD Başkanının 24 Nisan demeci, T.C. Cumhurbaşkanlığı İletişim Merkezinin yayımladığı bilgi notu, T.C. Cumhurbaşkanının taziye de içeren mesajı, konuya ilişkin olarak yazılan, dağıtılan görüşler ve mesajlar, yazışmalar ve cevaba cevaplar konusundaki düşüncelerim çok sayıda dostum tarafından soruldu. Son olarak Sn. Ülkü Başsoy tarafından bilgimize sunulan ve Belçika'nın soykırımının inkârını cezalandırmayı Srebrenitsa ve Rwanda gibi yetkili mahkeme kararı bulunan soykırımlar ile sınırlayan yasası hakkındaki yorumumu ayrı mesajla arz ettim. Belçika'nın bu yasası, soykırımı suçunun inkârının cezalandırılmasını, yetkili mahkeme tarafından varlığı saptanmış olan soykırımı nitelikli haksız fiiller ile sınırlamaktadır. Bu durumda Ermeni soykırımı suçlamalarının veya Pontus soykırımı iftirasının reddi -bu eylemler soykırımı suçunun varlığı bağlamında hukuksal gerçeklik kazanmadığı cihetle- cezalandırılamayacaktır. Ancak, uluslararası hukuktaki gelişmeler, politika alanında (ya da medyada, akademik alanda) soykırımı suçlamalarının düşünce özgürlüğü çerçevesinde ele alındığına işaret etmektedir.

Perinçek kararı ile UAD'nın Sırbistan-Hırvatistan kararlarından ve 1915'in yüzüncü yılı anma faaliyetlerinden sonraki gelişmeler soykırımı suçlamaları hakkında **paradigma değişikliğe uğramağa başladığına** işaret ediyor. Bu nedenle değişen zemini göz önünde tutan farklı yaklaşımlara gereksinme var. Ancak değişikliğe bağlı sonuçlar bugünden yarına kesin çizgilerle ortaya çıkmayacak, yıllara yayılacaktır; bizler de orta ve uzun vadeli planlarımızı buna göre gözden geçirmeliyiz.

A) Soykırımı Sözleşmesinin uluslararası alandaki soykırımsal gelişmeleri tespit ve cezalandırmada yetersiz kaldığı görüntüsü veya kanısı yaygınlaşıyor; uluslararası camia bu

alanda farklı alternatiflere yönelmeğe başladı; bu bir paradigma değişikliğidir)

B) Soykırımı Sözleşmesinin yetersizliği nedeni ile özellikle tarihte yaşanmış olan kırımlar, göçler, bilinçli aç bırakmalar, sürgünler hakkında "hukuksal-yargısal bağlamda olmasa bile, politik bağlamda soykırımı" söylemi yaygınlaşıyor; böylece soykırımı terimi hukuksal çerçevesinin dışına taşınmış oluyor. **"Soykırımsal"** haksız fiilin sorumluluğu (bu fiilde soykırımı sözleşmesinde öngörülen haksız fiil *actus reus* var; ama *dolus specialis* yok-ya da özel kasıt bulunduğu kanıtlanamıyor) bugünün yöneticilerine değil, geçmişteki liderlere ve yöneticilere havale ediliyor. (*Avrupa Parlamentosunun konuyu ele aldığı dönemde de aynı yaklaşım vardı; bugün Fransa Hükumeti yöneticileri ve diplomatları aynı söyleme başvuruyorlar: "Bu konudaki sorumluluk Türkiye Cumhuriyetinin değil, 1915 dönemi İttihat ve Terakki liderlerinindir; siz neden kendi üstünüze alıyorsunuz" diyorlar. Geçmişe yönelik olsa da soykırımı suçlamasının, ulusumuzun bir bölümünün onuruna dokunduğunu kavrayamıyorlar. Ama bu "onur konusu ya da hassasiyeti" onların pek umurunda değil)*

C) Günümüz Türk yöneticilerinin ve bazı sivil toplum örgütlerinin Ermeni soykırımını tanımamalarını inkâr suçu olarak ilan edenler, Perinçek kararı ile Fransa Anayasa Konseyinin Ermeni soykırımını yadsıyanları cezalandırmayı öngören Fransız yasasını iptal kararı ile ayaklarının altındaki hukuksal zemininin kaydığının farkına vardılar. Belçika'nın Nisan 2019 yasasının Ermeni soykırımını listeye almaması o düş kırıklığına şimdi "tüy dikti" Bu alanda da bir paradigma değişikliğinden söz edilebilir.

D) Militan Ermeniler ve yandaşları, Ermeni soykırımı iddiaları konusunda yargı alanında bekledikleri sonuca ulaşamayacaklarını kavradılar; şimdi, siyasal baskı yoluyla kendilerini tatmin seçeneğine sarılıyorlar; bundan kısa zamanda vazgeçeceklerini sanmıyorum.

Ermenistan ile Azerbaycan arasında savaş sona erer de işgal altındaki toprakların iadesi konusunda bir uzlaşma olursa, (*Fransız Alman ihtilafı gibi kangren olmuş benzer uzlaşmazlıkların bile günün birinde sona erebileceğini düşünenlerdenim*) soykırımı suçlaması da şekil ve yoğunluk değiştirecektir; bu da bir paradigma değişikliği beklentisidir.

E) Ermeni soykırımı suçlamasını bu aşamada tanıyanların ülke hükumet veya parlamentolarının amacının " - bir vesile ile Türkiye'ye istitraten (geçer ayak) yumruk atmak, çelme takmak" olduğu izlenimini taşıyorum. (*Turkey bashing- veya Tete de Turc'e köyün gençleri tarafından panayırda atılan yumruk)* Bunun tarihsel ve güncel nedenleri var. Bu eğilim Avrupa'da aşırı sağın - hatta ılımlı sağın- Türkiye'yi AB'den dışlama planının bir manivelası olarak devreye sokuldu; 1915 olaylarına yapılan referans -kanımca- gecikmiş bir bahane. Ancak, (hele Türkiye ile üyelik müzakerelerine başlama kararı alındıktan sonra) soykırımı karalamasının artan ölçüde öne çıkarılmasının nedenleri üzerinde soğukkanlılıkla düşünmek gerekir. "Din farkı" gerekçesinin ardına sığınmak kolaycılık olur; bu yeterli değil. "Değer farkı" konusu da var; değer değişimi sürecinde Türkiye'nin Avrupa değerlerinden uzaklaşmakta olduğu görüşü -AB çevresinde- yaygın. Ama diyeceksiniz ki aynı uzaklaşma Macaristan için de söz konusu değil mi? Haklı bir soru. Ne var ki, Macarlar AB içindeler. Brexit türbülansından sonra Macarları hizaya sokmak için başka yolları denenecek ya da AB yavaş yavaş kabuk değiştirecektir. Bu gelişmeyi (AB) Avrupa Konseyi raporlarında, Strazburg Avrupa Konseyi belgelerinde, kimi AİHM

kararlarının gerekçelerinde aramak ve bulmak mümkündür. Ama maruzatımın ana konusu mezkûr nedenleri tahlil etmek değil. Gene de bu alanda da bir paradigma değişikliği bulunduğu yadsınamaz. Politik açıdan Türkiye artık AB üyesi adaylığından çok uzaklaşmış durumda.

Şimdi ortaya çıktığı artık yadsınamayacak derecede bariz olan gelişmeleri paradigma değişikliği gözlükleri ile irdelemeğe çalışayım:

1. Soykırımı suçu

Hukuksal bir terimdir. Soykırımının oluşması için fiilin kendisi (*actus reus*) ve kasıt (*mens rea*) yetmez. Ozel kasıtın (*Dolus specialis*) kuşkuya yer vermeyecek biçimde ispatlanması gerekir. (Bunu saptamak çok zordur) Bu konuda Uluslararası Adalet Divanının Hırvatistan/Sırbistan kararı önemli bir temel dayanak sayılmalıdır. Soykırımını suçunu bireyler işler; devlet değil. Devlet, kendi görevlileri suçlu bulunursa ve özendirme var ise, bazı koşullar altında, ika edilen zararın tazminine mecbur kalabilir.

1948 Sözleşmesi cezai uygulama açısından geriye doğru yürümez.1915 trajedisi konusunda suçlanabilecek faillerden hiç biri hayatta değil. Öte yandan, ayrıca aşağıda değineceğim yetkili mahkeme konusu da var.

Ben geçmişte- herhalde en sağlam zemin olduğunu düşünerek- Ermeni soykırımı suçlamaları karşısındaki gerekçelerimi formel ve mevcut soykırımı hukuku zeminine bina etmeğe gayret ettim. Tarih anlatımı sübjektiftir; bu nedenle hukuksal bir konuyu tarihsel verilerle değerlendirerek, tartışarak sonuca varmanın mümkün olmadığı görüşüm değişmedi.

Ancak, şimdi, 2019 yılında, "*yüzyıl anmasından*" dört yıl sonra bile yaşanan türbülanslara bakınca, yukarıda sözünü ettiğim farklı parametrelerin en azından bir bölümünü düşünce sistemimizin ve geleceğe yönelik stratejimiz içine almamızın gerekli olduğunu sanıyorum. Soruları sadece formel uluslararası hukuk çerçevesinde karşılamak-yanıtlamak yetmiyor; uluslararası siyasetteki gelişmeleri ve buna bağlı olarak uluslararası hukuktaki yeni eğilimleri (örneğin: insancıl hukuk) göz ardı etmemeliyiz. *(Dedim ya yeni paradigmalar var)*

1. Tarihte işlenmiş soykırımsal suçlar

Sözleşmenin "Giriş" bölümünde soykırımı suçunun 1948 Sözleşmesi yapılmadan önce de (tarih boyunca) insanlığa zararlar ika ettiğine işaret edilmiştir. İşte, tarihte vuku bulan bazı eylemlerin soykırımı sayıldığını günümüzde ileri sürülenlerin "tarihsel " nitelikli dayanağı bu. Ancak bu söylem hukuksal yaptırımı bulunmayan, siyasal bir sav olarak kalıyor; örneğin İsviçre açısından "*milli ve yerli*" *ve sübjektif vox populi* değerlendirmesi böyledir. İsviçre yargısı, Perinçek davasında, mealen "*bizim ülkemizde halkın ve akademinin çoğunluğu öyle düşündüğü için soykırımı sayılır*" demişti. AİHM bunu kabul etmedi.

Buna bir ulusun çoğunluğunun (veya bir kısmının) başka bir ulusun, ya da kavmin ya da

dinsel grubun, (ÖTEKİNİN) geçmişini, atalarını **karalama, suçlama söylemi** de denebilir. Protestanların (Lütercilerin, Kalvinistlerin) toplu katlinin, St. Barthelemy katliamının ve benzer çok eylemin de soykırımı sayıldığı-sayılması gerektiği- ileri sürülebilir-sürülmektedi. *)* Kimileri bu "ataları ya da geçmişi suçlama" söylemine fazla önem vermiyor; kimileri ise bunu bir hakaret addediyor. Tarih boyu Türkler hakkında çeşitli gerekçelerle oluşturulan olumsuz önyargıları da aynı sepete koymak gerekir. *(Bakınız: Avrupa'da Türk Düşmanlığının Kökeni; Türk Korkusu; Özlem Kumrular. Doğan Kitap,2008)* Bu alanda da sınırlı da olsa bir paradigma kayması olduğu düşünülebilir.

1. "Özel kasıt" öğesinin soykırımsal eylem konusunda adalet duygusunu zedelediği görüşü

Soykırımı suçunun olmazsa olmaz öğesi olan "Özel kasıt" unsuru (*Sözleşmede as such terimi ile belirlenmiştir -burada ayrıntısına girmiyorum- TBMM tarafından onaylanan Sözleşme tercümesinde de bu terim eksiktir-bu hususa Sayın Elekdağ da TBMM üyesi iken işaret etmiştir-ancak kanunu değiştirememiştir)* uluslararası toplumun vicdanı ya da adalet duygusu yönünden, 1948 Soykırımı Sözleşmesinin zaafı sayılmaktadır. Bu nedenle, uluslararası toplum Uluslararası Ceza Divanını oluşturan Roma Statüsü ile "İnsanlığa Karşı Suç" kategorisini uluslararası suçlar çerçevesine almıştır. Bu son suçun oluşması için "özel kasıt" gerekmez. Ayrıca "insanlığa karşı suçlar" kategorisine giren eylemlerin listesi çok daha uzundur. (örneğin: sürgün vb)

Genel halk kitlesi, gazeteciler, siyasetçiler hatta kimi akademisyenler soykırımı suçunun bu teknik özelliğini (ayrıntısını) bilmezler- bilemezler. Kimileri 1948 Sözleşmesi yapılırken uzun görüşmeler sonunda ulaşılan (kanımca muğlak) kompromiyi "hukuksal kelime oyunu" diyerek arka plana atma eğilimindedir; bu eğilim gittikçe güçleniyor. Eleştirenlere göre, "*çok sayıda insanın topluca zarar gördüğü eylemler (ya da Roma Statüsünün öngördüğü insanlığa karşı suçlar) şu veya bu şekilde mealen soykırımı kategorisine girer; sürgün veya tehcir buna dahil*". Bu eylemlere şimdilerde siyasal bağlamda soykırım diyorlar.

Bu konuyu hukuk yönünden irdeleyen siyasetçiler ve tabii ilgili ülkelerin kançılaryaları, parlamentoların hukuk büroları ve (Macron gibi siyasetçiler) aradaki farkı çok iyi bilirler. (*Hele Macron, mentoru, hocası Paul Ricoer'den bu farkı çok iyi öğrenmiştir. Fransız filozofu Paul Ricoeur'ün kitaplarının çevirisi YKY tarafından yayımlandı. Cumhurbaşkanlığı sözcüsü Sayın Kalın da son kitabında ona yollama yapmış.)* Ama Macron şimdi siyasetçi ve seçilmeden önce Fransa'daki Ermenilere verilmiş sözü var. Başka ülkelerdeki siyasetçiler farklı mı? O kadar çok örnek verebilirim ki; sayfalar yetmez. Bu nedenlerle, siyasetçiler, çoğu kez iç siyaset -kimi kez dış siyaset- sebebi ile yukarıda sözünü ettiğim nüansları ve ayrıntıları (*genel halk kitlesinin eğilimlerine uyarak*) görmezden gelirler.

Uzun yıllar sonunda benim edindiğim izlenim şudur: Soykırımsal (*borderline-sınırda duran*) bir eylemde (*tarifi yapılmamış*) "özel kasıt" bulunup bulunmadığı bir kaç uzman dışında- büyük çoğunluğun umurunda değildir. Bu nedenle, sözünü ettiğim hukuksal ayrıntıyı muhataplarıma -en yakınlarıma bile-anlatmada ve onları ikna etmede hep zorluk çektim.

Tüm enerjimi bu gerekçeye yoğunlaştırmam ikna kabiliyetimi arttırmadı.

Ama şunu da öğrendim: muhatabımıza hakaret ederek, onu suçlayarak, -öyle düşünsek bile- ona diktatör diyerek, parlamentosunun kanununu anti-demokratik ilan ederek onun görüşünü değiştiremeyiz; aksine, husumetlerini güçlendirmiş oluruz.

1. Fransa'nın 24 Nisan'ı Ermeni Soykırımını Anma günü kabul eden Kararnamesi ve Bellek Yasaları

Macron Hükumetinin 24 Nisan tarihini Ermeni soykırımını anma günü ilan eden Kararnamesi siyasal ve iç politikaya yönelik bir Hükûmet ve Başkanlık işlemidir. Bunu yasal dayanağı 2001 yılında Fransa Parlamentosu tarafından kabul edilen "Fransa Ermeni soykırımını tanır" biçimindeki tek cümlelik " işari " yasadır. 2001 yılında (işari- *bildirimci beyan*; Fransızcası: *declaratoire*) kararlar mevzuata ancak yasa biçiminde girebiliyordu. Daha sonra, Fransız Anayasası değişti ve "siyasal beyanın" kararname şeklinde mevzuata girmesi mümkün oldu.

Fransa Anayasa Konseyi Ermeni soykırımın inkâr edenleri cezalandıran yasa girişimini iptal etti. Ancak, Konsey 2001 yasasını iptal etmedi. 2001 yasasını da iptaline yönelik girişimleri-önerileri püskürttü. Bunun aksini var sayıp yanlış ve hayali sonuçlara varmak bizi yanıltır.

Fransa olsun, Almanya olsun, başka ülke olsun, parlamentonun kararlaştırdığı yasa ya da kararlara karşı başvuru mercii o ülkenin Anayasa Mahkemesidir (veya Anayasa Konseyidir). Bunun da koşulları vardır. Kimin itiraz edebileceği, nasıl itiraz olunacağı bellidir. Yasayı veya kararı teklif edeni savunan, olumlu veya olumsuz oy veren parlamenterler, onaylayan Başkanlar ne oralarda ne de Türkiye'de suç işlemiş sayılmazlar. Ayrıca, hiç bir uluslararası mahkeme, bir egemen devletin yasama meclislerinin kararlarının veya kanunlarının dava konusu yapılmasını bugüne kadar kabul etmemiştir.

Bellek Yasaları "Bellek yasaları" konusuna ilgi duyanlar, internet ortamında örneğin İngilizce-Almanca ve Fransızca dillerinde araştırma yaptıkları takdirde, çok kapsamlı yayınlar bulunduğunu göreceklerdir. (Ben burada konunun ayrıntısına girmeyeyim) Avrupa Konseyi de bu alanda ciddi bir proje başlatmıştır. Fransa Parlamentosunda onaylanan Accoyer Raporuna kimi makalelerimde değinmiştim. Nihayet, Tarihe Özgürlük (Liberté Pour l'Histoire) adı altında bir araya gelmiş olan çeşitli uluslararası mensup tarihçiler Bellek Yasalarını (tarihin siyasallaştırılması-tarihçinin araştırma özgürlüğünün kısıtlanması olarak) eleştirmişlerdir. Tarihçinin araştırma özgürlüğü ve söylemi yasa ile kısıtlanamaz ! *(Bunun istisnası Holokost gibi yargı kararına bağlanmış suçlar, ırkçılığın teşviki ile şiddete başvurmanın özendirilmesidir)* Buna rağmen pek çok ülkenin siyasetçisi ve yerel ya da ulusal organı tarihsel yorumlarını yasalaştırma yoluna gitmeğe davam ediyorlar. Ermeni soykırımı suçlaması çerçevesinde bazı parlamentolar tarafından alınan tanıma kararları bu çerçeveye girer.

Bu durumda bir parlamentonun kabul ettiği yasa bireyi, sivil toplun örgütünü ya da başka devleti rahatsız ediyorsa ne yapacak? Yargıya mı gidecek? Kime karşı? Parlamentoya karşı mı? Hükûmete mi? Devlet Başkanı mı zanlı olacak? Hangi, Mahkemeye müracaat

edilecek? UAD'mi, AİHM 'mi, o ülkenin Anayasa mahkemesi mi? Bence bu konularda görüş serdetmeden önce uzman hukukçulara danışmakta ve bilgi sahibi olmakta yarar var.

Ben bu kabil girişimlerin daha dava açma aşamasında sonuçsuz kalacağını düşünüyorum. Ayrıca, günümüz koşullarında -maalesef- kimilerinin tarihi siyasallaştırmalarına engel olunabileceğini sanmıyorum.

Ama, Fransadan yazan bir yorumcunun da internet ortamında belirttiği gibi, orada yayımlanan gazeteler 24 Nisan Ermeni soykırımını anma gününe, tek kelime yer vermemişlerdir (Ermeni basını hariç) Bu gibi politik adımların üstü - eşelenmedikçe- kumla kaplanır.

(Bu bahsi kapatmadan iki başka örneğe istitraten değineyim. Yunanistan Pontus soykırımını inkâr edeni cezalandırmayı öngören bir yasa çıkarmıştı. Buna karşı oraya gidip alenen Pontus soykırımını yadsıyarak sorunu yargıya intikal ettirmek ve mahkum edilerek davayı AİHM'ne taşımak isteyen bir sivil inisiyatif grubu üyeleri Atina'ya seyahat ettiler ve Yunanistan'a kabul edilmeyerek ilk uçakla geri yollandılar. Bu da denenebilecek alternatiflerden biriydi; Ama önceden duyurulduğu için akamete uğratıldı. Fransa Parlamentosu Ermeni soykırımını inkar edenleri mahkum etmeyi öngören yasayı kabul ettiği dönemde Hrant Dink te (ben de)Fransa'ya giderek alenen Ermeni soykırımını yadsıma girişiminde bulunabileceğimizi beyan etmiştik. Amacımız konuyu AİHM'ne taşımaktı.

1. Yahudi Kırımı ya da Holokost suçu

2. Dünya savaşı sırasında yaşanan Yahudi Kırımı (Holokost) ayı bir suç kategorisidir; o suçun öğeleri soykırımı öğelerinden hemen hemen farksızdır; ancak o suç 1948 Sözleşmesinden önce işlenmiştir. 1948 Sözleşmesi geriye doğru yürütülmediğinden "eşi benzeri bulunmayan Holokost" suçu tektir ve yetkili Mahkeme olan Nürnberg Mahkemesi tarafından onanmıştır. (Nürnberg Mahkemesinde insanlığa karşı suç terimi de telaffuz edilmiştir. Ancak o tarihte müspet hukukta öyle bir suç kategorisi yoktu.)

Nürnberg kararı nedeni ile Holokost'un inkârı bazı ülkelerde suç sayılmaktadır. Ayrıca Yahudiler ve İsrail, Yahudi Soykırımının tek ve eşi benzeri bulunmayan özel bir suç olmasında ısrarcıdırlar. Bu nedenle Ermeni soykırımının Yahudi soykırımı ile paralellik kurularak kabul edilmesine Knesset ve İsrail Hükûmeti (*şimdilik diyelim*) yanaşmamaktadır.

1. AİHM İsviçre-Perincek kararı

AİHM'nin İsviçre-Perinçek kararı konumuz açısından ve hukuksal bağlamda önemlidir. Bu karar düşünceyi ifade özgürlüğü hakkındadır.

AİHM 1915 olayları soykırımıdır veya değildir şeklinde bir karar almamıştır. Sadece "Ermeni soykırımı uluslararası bir yalandır" ifadesinin düşünceyi ifade özgürlüğü çerçevesine girdiğini kararlaştırmıştır. Neden? Zira, Ermeni soykırımı suçlaması **yetkili mahkeme kararına dayanmamaktadır**

. Ama, AİHM, daha önceki Hrant Dink kararında Ermeni soykırımı söyleminin de düşünceyi ifade özgürlüğü çerçevesine girdiğini kararının gerekçesine almıştı. Bu nedenle AİHM'nin "1915 olayları soykırımı değildir" şeklinde bir karar verdiğini ileri sürenlere katılamıyorum. Ancak, AİHM kararında Ermeni soykırımı suçlamasının hukuken reddi alanında yararlanabileceğimiz pek çok husus bulunduğunu ve bunların gerekçelerimize dayanak oluşturduğunu düşünmeğe devam ediyorum

1. Avrupa Birliği Adalet Divanının (ABAD) Avrupa Parlamentosunun (AB)Ermeni soykırımını tanıma konusundaki 1987 ve daha sonraki kararlarının AB ile Türkiye arasındaki üyelik müzakerelerini engelleyici niteliği bulunduğu yolundaki davayı reddeden kararı

Bu kararın esasın oluşturan sav şöylece özetlenebilir: Avrupa Parlamentosunun Ermeni soykırımı suçlamasını tanıyan kararları siyasal niteliklidir. Avrupa Parlamentosu alacağı başka bir kararla ilk kararını değiştirebilir; bu çeşit siyasal nitelikli kararlar Avrupa Birliği Konseyinin Avrupa Komisyonunun önerisi ile aldığı kararı etkileyemez. ABAD kararı AB içindeki kuvvetler ayırımının altını çizmek amacını gütmektedir. ABAD bu kararla Ermeni soykırımı suçlamasının içeriğine girmemiştir. Usul açısından, davacıların kişisel çıkarlarının davaya esas aldığı Konsey kararı ile zedelendiğini ispatlayamadıklarını vurgulamıştır. ABAD kararına içerdiğinden farklı bir anlam yüklemek ancak kendimizi yanıltma sonucunu verir.

1. Ermeni soykırım suçlaması veya savı tarihçilere havale edilmesi

Yukarıda da belirttiğim gibi soykırımı suçunu oluşturan iki ayrı öğe vardır. Bunlardan birincisi fiilin kendisidir. İkinci öğe "özel kasıttır". (Tekrar pahasına vurgulamak istiyorum; kasıt yetmez; özel kasıt gerekir.

Soykırımı Sözleşmesi Md. II göre, Soykırımı fiilleri şunlardır: *a) Etnik, ırksal ulusal ve dinsel gruba mensup kişileri öldürmek; b) grup üyelerine bedensel veya akli ciddi zararlar ika etmek c) o gruba mensup kişileri tamamen veya kısmen yok edecek yaşam koşullarını bilinçli olarak kendilerine zorla uygulamak d)grup içinde doğumları engelleyici önlemler almak e) o gruba mensup çocukları zorla başka gruplara götürmek.*

Bunlar yukarıda değindiğim *actus reus'u* oluşturur. Ama bu fiillerin varlığı bir eylemin soykırımı sayılması için yetmez. Fillilerin özel kasıtla ika edilmiş bulunmaları koşulunun da bulunması gereklidir. Ermeni militanların anlamak istemediği ya da bilinçli olarak kamuoyunu yanıltmağa yöneldikleri husus ta işte budur.

Daha önce de sunduğum gibi, İnsanlığa Karşı Suç Kategorisinin *actus reus* listesi çok daha uzun ve kapsamlıdır ve bir fiilin İnsanlığa Karşı Suç sayılması için özel kasıt bulunması gerekmez. Tarihçi veya gözlemci, bu fiillerin yapıldığını gözlemleyerek veya tarihsel belgelere dayanarak eylemleri var sayabilir. Ama , -tekrar pahasına vurgulayayım- o fiilin soykırımı olarak nitelenmesi için haksız fiiller yeterli değildir. Kasıt öğesinin bulunması bile

yeterli değildir. Tarihçi veya gözlemci veya militan siyasetçi fiillerin var olduğunu tespit edebilir; ileri sürebilir "kasıt vardı" bile diyebilir. Ama, tarihçi, gözlemci, militan siyasetçi yargıç değildir ve soykırımı suçunun "özel kasıt" öğesi konusuna karar verme yetkisine sahip değildir.

Bu nedenle soykırımı suçlamasının tarihçilere havale edilmesi önerisini desteklemem. "Tarihsel gerçek" tanımlamasını da kabul etmem; zira tarih anlatımı sübjektiftir. Hukuksal açıdan kesinleşmiş gerçek, Yahudi Holokostudur. Sonradan buna Srebretnitsa ve Rwanda eklendi. Ama mesela Kampuçya eklenemedi.

İşte bu nedenle 1948 Soykırımı Sözleşmesinin adalet duygusunu tatmin etmediği söyleniyor.

Halen Ermeni tarafının ve onu destekleyenler fiilin varlığı konusunda kendi verilerini ortaya koyup bunun soykırımı olduğunu iddia ediyorlar. Osmanlı ve Türk tarihçileri de 1200 küsur görevlinin benzer suçlar islediklerini yadsımamaktalar; bunların cezalandırıldıklarını vurguladılar. Başka bir anlatımla " o gruba mensup kişileri" tehcir sırasında öldürenler, mallarını gasp edenler vs. vardır. Ama, soykırım suçunun varlığı konusunda *fiil* ile yetinenler, özel kasıt bulunduğunu" ispatlayamazlar.

Bunun yanında, özel kasıtın ispatlanamamış olmasının, hukuken yetersiz kalmasının, suçlama ve karalama faaliyetini engelleyemediği de bir başka gerçektir. Sn Hakan Yavuz hocanın da isabetle teşhis eylediği veçhile, kara çalanların (özellikle gençlerin) sayısı artmaktadır. Karşı tezi savunanlar yayın yapamadıkları ve görüşlerini yaygın biçimde savunamadıkları takdirde bu eğilim değişmeyecektir. Bu gidişin durması eleman yetiştirilmesine, yayın yapılmasına, ciddi paralar harcanarak tanıtım yapılmasına bağlıdır. Kanımca en büyük eksiklik bu alana kaynak aktarılmamasıdır. Şimdi ekonomik kriz sebebi ile bu alana ayrılan tahsisatlar daha da azalacaktır.. Bu durum da bir paradigma değişikliği sayılabilir. (Eskiden de çok kaynak ayrılmıyordu diyenler de haklıdır)

1. Yetkili Mahkeme

Yukarıda anlatılanlar bizi yetkili mahkeme başlığına getirir. Bu konuda Sözleşme gayet açıktır. "*yetkili Mahkeme suçun işlendiği ülkenin Mahkemesi veya Taraflar anlaşırlarsa bir Uluslararası Ceza Mahkemesidir*". Ancak, bu kural da 1948 Sözleşmesinin zayıf yanıdır. Örneğin soykırımı suçuna katılmış bir diktatörün ülkesinin mahkemesi o ülkede soykırımı suçunun yargılanması konusunda tarafsız bir karara varabilir mi? Kabul edelim ki mümkün değil. Uluslararası Ceza Mahkemesinin şimdi devrik Sudan Başkanı hakkında zamanında yaptığı tutuklama çağrıları sonuç verebildi mi? Hayır. O ülke bir savaş sonunda işgal edilmedikçe veya yönetimi değişmedikçe, bir Uluslararası Ceza Mahkemesinin o ülkede bir zanlını soykırımı suçu işleyip işlemediği hakkında yargılama yapması mümkün değildir. Kampuçya'da yaşanan soykırımsal eylemler, soykırımı suçu çerçevesinde yargılanabildi mi? Hayır. Söylemek istediğim şudur: Uluslararası camia yetkili mahkeme konusunda da 1948 Soykırım Sözleşmesi kurallarını yeterli görmüyor. Kişisel olarak yaptığım görüşmelerde 1948 Sözleşmesinin yetkili mahkeme kuralının hakçalığı hakkında muhataplarımı ikna edemedim. Peki 1948 Sözleşmesinin yetkili mahkeme kuralını yok mu

sayacağız? Hayır. Formel olarak bu kuralı kullanmağa devam edeceğiz. . Ama bu ısrarımız, *bırakın militanları*", tarafsız olanları iknaya yetiyor mu? Yetmiyor.

1. Geçmişimizi soykırımı yapmakla suçlayanlar hakkında Uluslararası Adalet Divanı ya da AİHM veya başka bir yargı organı nezdinde dava açmak bir sonuç sağlar mı?

Böyle bir dava girişiminin daha başlangıç safhasında kabul görmeyeceği kanısındayım. Ancak, bu önerinin nasıl ve hangi gerekçe ile gündeme taşınabileceği konusunda somut görüşler varsa, onları da tartışalım.

Ermenistan'ın soykırımı suçlaması konusunda UAD veya AİHM nezdinde dava açması halinde hiç bir başarı şansının bulunmadığını, konuyla ilgili olarak yazdığım bir kaç makalede anlattım. Esasen Ermenistan Hükumeti de bu alanda kendisine öneride bulunan danışmanlarının önerilerini dikkate almamış ve kaybedeceğini düşündüğü bir dava yoluna gitmemiştir.

Türkiye'nin UAD nezdinde "Ermeni soykırımı iddiaları hakikat dışıdır" şeklinde bir dava açmasının UAD statüsü çerçevesine girmediği kanısındayım. Türkiye 1915 olayları soykırımı mıdır? değil midir? sorusunun yanıtlanması için UAD nezdinde dava mı açacak? Böyle bir adım intihar anlamına gelir. Bu konuda karar verme yetkisi pek çoğu hükumetinin emrinde olan ve hatta menfaat sağlanarak yön değiştirebilecek kişilerin takdirine mi havale edilecek? Zaten Türk Hükumetinin böyle bir düşüncesi de yok. Konu benim de katıldığım pek çok toplantıda tartışıldı ve ittifakla UAD nezdinde dava açılmaması sonucuna varıldı. Bu toplantıya uluslararası hukuk profesörleri de katıldı. Türk Hükûmeti ayrıca uluslararası tanınmış uzmanlardan yazılı görüş aldı.

1. Önerilerim

a) Ermenistan Dağlık Karabağ ve Azerbaycan topraklarını işgale devam ettiği, Azerbaycan ile Ermenistan arasında bu konuda bir uzlaşmağa varılmadığı, barış sağlanamadığı sürece, Türkiye ile Ermenistan arasındaki ihtilafın da ortadan kaldırılabileceğini sanmıyorum. Azerbaycan ile Ermenistan uzlaşırlar ise Türkiye de Erivan'da bir diplomatik temsilcilik açabilir; kapalı olan kara sınırını da açabilir. İki ülke arasında hava trafiği ve sınırı zaten açık. Ermenilerin soykırımı karalamaları siyasal münasebetler kesik olduğu sürece davam edecektir. Buna hazırlıklı olmak, atılacak adımları soğukkanlılıkla, duygusallıktan mümkün olduğu kadar uzaklaşarak, akılcı biçimde planlamak gerekir. Siyasal ilişkiler normalleştikten sonra, orta ve uzun vadede - bazı militan çevreler dışında- soykırımı karalamaları da şiddetini azaltacak ve yerini diyalog arayışlarına terk edecektir.

b) Daha önce de önerdim: International Criminal Law Review'de (ICLR) 2014 yılında Cilt 14 No2 de yayımlanan (Sh.219-469) *Legal Avenues for Armenian Genocide Reparations* başlıklı yayın konusunda uluslararası uzmanların katılımı ile bir bilimsel toplantı düzenleyelim ve bunun sonuçları - bedeli de karşılanarak- International Criminal Law Review de yayımlatalım. Bu toplantının bilimsel yönetimini bir Universitemiz veya AVIM

üstensin. Yayımlanacak olan ICR çok sayıda satın alınarak dünyadaki önemli üniversitelere ve kütüphanelere ve dış temsilciklerimizin tümüne dağıtalım. Son derecede önem verdiğim bir öneridir bu.

c) Ermeni soykırımı suçlaması konusunda yılda bir kaç kez bilimsel kılıklı makaleler yayımlanmaktadır. Bunlara sivil toplum örgütleri veya akademisyenler tarafından cevap yazılması gereklidir. Bu çalışmanın koordinasyonu, AVIM tarafında yapılmalıdır.

Bilimsel nitelikli çalışmaların Başbakanlık veya şimdi Cumhurbaşkanlığına bağlı bir Müsteşarlık tarafından üstenilmesinde yarar görmüyorum. Zaten Devlet bu alanda kendini bağlamak istemez. Ama -pek çok başka ülkede olduğu gibi- bu çalışmaların kamu tarafından finanse edilmesinin kaçınılmaz olduğu görüşündeyim. Cumhurbaşkanlığına veya Dışişleri Bakanlığına bağlı bir Müsteşarlığın Ermeni soykırımı karalama kampanyaları veya diğer iddia ve talepleri karşılama ve cevaplama ya da inisiyatif alma konusunda yetkili kılınması yerine, bu çalışmanın - Hükûmet tarafından mali açıdan ve diğer açılardan "cömertçe" desteklenecek olan AVIM gibi bir sivil toplum kuruluşu tarafından yürütülmesi daha uygun olur. Bu sivil toplum kuruluşun görüşleri veya yapacağı yayınlar, düzenleyeceği toplantılardaki görüşler Hükumeti bağlamayacak, ama -kısmen- Hükumet ile eşgüdüm sağlanarak oluşturulacaktır. Başka ülkelerde de durum farksızdır.

d) Parlamentoları soykırımı kararı alan ülkelerden başlayarak, oradaki üniversitelerle ve bilimsel kurumlarla temas sağlanmalı ve Ermeni soykırımı savı konusunda Türk Hükumetinin ve kurumlarının neden farklı düşündüklerini anlatmaya ve olanak tanıyan bilimsel toplantılar düzenlenmeli; sonuçları Türkçe ve yabancı dillerde (İngilizce-Fransızca-Almanca-İspanyolca- Rusça) yayımlanmalıdır.

e) Soykırımı suçlama ve karalamalarına ve bu yolda alınan kararlara verilecek cevapların "*tencere dibin kara;-seninki benden kara*" şeklinde değil, o dönem yaşanan elim olaylar , -Cumhurbaşkanı ve Dışişleri Bakanı tarafından yapıldığı gibi- taziye de dile getirilerek açıklanmalı ve bu gibi karşılıklı trajik kıyımların bir daha yaşanmaması için gereken tüm önlemlerin alınması isteği güçlü biçimde dile getirilmelidir. Bu alanda tercih edilecek üslup, saygılı, ılımlı ve düzeyli olmalıdır. Halklar arasındaki dostluğun yeniden sağlanması ve yaraların sarılması için kültürel temasların arttırma arzusu öne çıkarılmalıdır. Ortak Tarih Komisyonu kurulabilir; ama bu komisyonun soykırımı konusunda görüş serdetme yetkisi bulunmamalıdır.

Ermeni asıllı Türk vatandaşlarının özel durumları ve hassasiyetleri göz önünde tutulmalı ve bunların dışlandığı izlenimini verebilecek söylemlerden özenle kaçınılmalıdır.

f) Yukarıda değindiğim, uluslararası suçlar alanındaki paradigma değişiklikleri izlenmeli ve atacağımız adımlar günün koşullarına uyum sağlayacak şekilde peyderpey gözden geçirilmelidir. Bu konuda sivil toplum örgütleri (örneğin AVIM) ile içinde uluslararası suçlar bölümünü barındıracak akademinin eğitim, yayın ve program finansmanın büyük bölümünü Hükumet tarafından finanse edilmesi gereklidir. Bu çabaların orta ve uzun vadede sonuç getirebileceği gerçeği göz önünde tutulmalıdır.

Yazar hakkında :

Atıfta bulunmak için: TACAR, Pulat. 2026. ""ERMENİ SOYKIRIMI" SUÇLAMALARI ALANINDA PARADİGMA DEĞİŞİKLİĞİ - 23.05.2019." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Blog No.2019 / 31. Mayıs 23. Erişim Kasım 21, 2026. https://avimbulten.org/public/Blog/ERMENI-SOYKIRIMI-SUCLAMALARI-ALANINDA-PARADIGMA-DEGISIKLIGI-23-05-2019

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır